

здатність ухвалювати відповідальні рішення і вести за собою особовий склад, ініціювати і діяти в інтересах українського народу.

Список використаних джерел

1. Стратегія утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року: Постанова КМ України від 15 груд. 2023 р. № 1322. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1322-2023-%D0%BF#Text>

2. Громадянська ідентичність учнівської молоді на перетині суспільних змін : Препринт за результатами Всеукраїнського опитування учнівської молоді та освітян з проблеми формування громадянської ідентичності / І. Бех), Т. Окушко, Н. Харченко, Р. Малиношевський, А. Киреєва. Івано-Франківськ: «НАІР», 2024. 36 с. URL: chrome-extension://efaidnbmninnibpcsjpcglclefindmkaj/https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Patriotychno_vyhovannia/Soc_doslidzhen_nia/2026/analiticii-zvit-monitoring.pdf

3. Доктрина військового лідерства у Збройних Силах України Об'єднана визначальна публікація військовим організаційним структурам з порядку організації розвитку військового лідерства у ЗС України від 22 січ. 2024 р. Київ : Головне управління персоналу Генерального штабу ЗС України, 2024. 45 с.

ХМЕЛЬНИЦЬКА

Людмила Василівна,

доцент кафедри історії і культури
України та спеціальних історичних
дисциплін Університету Григорія
Сковороди в Переяславі, кандидат
історичних наук, доцент

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В КОНТЕКСТІ ПОВЕРНЕННЯ ЦІЛІСНОГО ОБРАЗУ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ НА ПРИКЛАДІ МИТЦІВ XVII–XIX СТОЛІТЬ

Формування національної ідентичності в умовах глобалізаційних викликів сучасності не можливе без впровадження нових інноваційних парадигм у дослідженні соціокультурної площини в тому числі історії культури українського народу, яка на сьогоднішній день може розглядатись як дієвий інструмент протидії ворожій ідеології із поширення російських впливів. На разі, актуальним є переосмислення історичного досвіду у вивченні питань пов'язаних із табуйованими в радянській історіографії темами вітчизняної історії, зокрема, коли мова йшла про представників української творчої інтелігенції різних часових періодів: поетів, письменників,

скульпторів, композиторів різних історичних періодів, які були репрезентовані у світовий мистецький простір як «російські» у кращому випадку «українського походження».

Як відомо, росія кілька століть вела імперську політику по загарбання не лише територій та ресурсів інших країн, але й привласненню головних здобутків поневолених народів у різних галузях, зокрема культури. Жертвою такої політики стала й Україна, яка сьогодні бореться за відновлення історичної справедливості. Так, відлік доказової бази нищення української мови як однієї із головних ознак нації дослідниця Н. Вірченко починає від 1626 р., коли Київський митрополит Йосиф склав акафіст до Святої Варвари, а Московський патріарх його дозволив за умови перекладу похвальної відправи російською. Незабаром вийшов наказ позбирати з усіх церков України книги старого українського друку, а замість них завести московські видання [2, с. 1].

Вже починаючи із XVIII ст. практика привласнення та фальсифікації здобутків українців, що перебували у тенетах російської доктрини «панрусизму» переходить на постійну основу, чому сприяла законодавча база самодержавства, рясніючи заборонами та обмеженнями вживання української мови та перепонами на шляху до розвитку української культури з її видатними іменами та їхніми досягненнями. Така відверто проросійська практика поклала початок процесу присвоєння «українського інтелекту» російським самодержавством на користь формування засад «великої російської культури» та комплексу меншовартості в українців. Серед перших були Лазар Баранович, Інокентій Гізель, Йоаникій Галятовський, Дмитро Туптало, Феофан Прокопович, Стефан Яворський, Симеон Полоцький та багато інших, чий творчий потенціал був поставлений у витоків формування соціокультурного простору тогочасної Московщини [11]. Важливою складовою «культурного мародерства» росії є присвоєння імен видатних українців із приписом «українського походження». Цей процес бере початок від часів *бароко – епохи розвитку національного архітектурного стилю, коли видатні зодчі-українці ставали видатними фундаторами російської культури.*

Одним із прикладів може бути Антон Лосенко – культурний діяч із України, який став першим великим історичним живописцем, видатним рисувальником та портретистом. Його називають засновником художньої педагогіки, адже створив перший в імперії підручник з художньої анатомії. Народився А. Лосенко 10 серпня 1737 р. в українському Глухові та мав чудовий голос. У віці семи років, залишившись сиротою Лосенко був відібраний до Придворної співоцької капели у Петербурзі. Через вікову зміну голосу А. Лосенко був відданий на навчання до кріпака-живописця графа П. Шереметьєва – відомого портретиста І. Аргунова, згодом зарахований графом І. Шуваловим до Петербуржської академії мистецтв у клас до всесвітньвідомого французького художника Л.-Ж. Ле-Лоррена. З біографічних даних митця відомо про його перебування у Парижі на навчанні

де він перейнявся ідеями європейського вільнодумства. 1762 р. А. Лосенко був змушений повернутися до Санкт-Петербурга та приступив до написання портретів.

Важливо, що митець удостоєний почесного звання академіка та професора петербурзької Академії мистецтв всі свої картини підписував «Лосенко із України». Всесвітнє визнання та численні виставки принесли художнику призначення на посаду директора Академії, яка тягарем лягла на його плечі та затягла у вир інтриг. У віці 36 років 4 грудня 1773 р. помер видатний український художник А. Лосенко [7]. Як бачимо, політика імперії полягала у підтримці талановитих українців та прославленні їх на весь світ за умови, що ті ставали «російськими митцями» українського походження у протилежному ж випадку таланти підлягали переслідуванню та фізичному знищенню, як це сталось із видатними корифеями у світі музичного мистецтва XVIII ст.

У переліку привласнених російською пропагандою імен видатних українців неможливо оминати увагою найбільш відомого прикладу Миколи Гоголя (1 квітня 1809 – 4 березня 1852 рр.), який в дійсності й писав російською мовою. Проте, мав старовинне козацьке походження з древнього роду козака Остапа Гоголя, зростаючи у мальовничому куточку України – селищі Сорочинці Полтавської області, яке так часто із захопленням описував на сторінках своїх творів [9, с. 187]. Сам М. Гоголь, проживши всього декілька років у Петербурзі, не одноразово виявляв бажання повернутись в Україну, про що писав у листах своєму товаришу, українському етнографу Михайлу Максимовичу: «Я задалегідь уявляю, як закиплять труди мої в Києві, кидайте й Ви кацапію та їдьте у Гетьманщину. Я сам думаю так зробити і наступного року поїхати звідси. Дурні ми насправді, як подумати добре! Для чого і кому ми жертвуємо всім? Їдьмо!» [3].

Більшість творів М. Гоголя пронизані захопленням героїчним минулим українського народу, його культурою та світоглядом. Як приклад «Тарас Бульба», «Вечори на хуторі біля Диканьки», «Вій» тощо. Проте, навіть сьогодні думки щодо Миколи Гоголя у громадському та науковому середовищі різняться. Для одних він залишається письменником, який зробив хибний вибір, для інших – став жертвою своєї епохи, або ж – таємним критиком російської імперії. Кожен із таких поглядів має свої підстави у вигляді певних біографічних фактів письменника. То ж і сьогодні важко збагнути до чого більше тяжіла «розколота ідентичність» Гоголя. Проте, не слід заперечувати ролі та значення М. Гоголя для нашої культури та позбавляти його місця у нашому спадку. Хоч варто наголосити на тому, що ціла плеяда українських класиків, а серед них і Т. Шевченко, П. Куліш, М. Драгоманов вважали М. Гоголя українським письменником, який пише лише російською мовою. Закиди «писав російською – отже, росіянин» безпідставні, адже писати українською в Російській імперії було заборонено.

У творчості Гоголя можна віднайти й приклади російського шовінізму, проте це було його *неприхованою стратегією виживання в імперії*. Очевидно, що *українофобом письменник не був*, адже протягом всього життя висловлював неприховане замилювання Україною численними рядками. М. Гоголь ретельно досліджував нашу історію та збирав зразки народного фольклору, що знайшло відображення і на сторінках його творів. Очевидно, що М. Гоголь не ставив собі за мету боротьбу за незалежне майбутнє для українського народу, а тому його спадщина як і постать не мають підлягати героїзації. Російська пропаганда і сьогодні сприймає його за свого і у російських енциклопедіях та підручниках він означений як «російський прозаїк, класик російської літератури» тощо. Проте, достатніх підстав «віддавати» М. Гоголя культурі країни агресора не існує [4, с. 237].

Отже, як бачимо росія використовувала привласнені нею таланти та творчий інтелект. З однієї сторони – це був ресурс, що давав можливість імперії розвиватись та рухатися далі. Але, в той же час усвідомлювати, що життя за імперських часів передбачало адаптацію та сприйняття ідентичності колонізатора, або імперія перетравлювала та знищувала. Саме від персонального вибору залежали доля митців та їх вплив на російську культуру. Таким чином, наша спільна мета – відновити історичну справедливість та зробити уславленими на весь світ українських митців та українську культуру, після століть колонізації росією та привласнення собі як окремих постатей так і цілих напрямків та галузей.

Список використаних джерел

1. Витвицький В. Історія музики. XVIII-XIX ст. *Енциклопедія українознавства*. Загальна частина. Репринтне відтворення видання 1949 р. Перевидання в Україні. Київ : Віпол, 1995. 624 с.
2. Вірченко Н. Про заборону української мови (XVII-XX ст.) *Наше життя*. Н.-Й. 2008. № 1-8.
3. Гоголезнавчі студії. Ніжин : Аспект-Поліграф, 2008. Вип. 17. 292 с.
4. Гончар О. Гоголь і Україна. *Вінок М. В. Гоголю. Гоголь і час*. Харків : Прапор, 1989. С. 237–251.
5. Дитиняк М. Українські композитори : бібліографічний довідник. Едмонтон : Альбертський університет, 1986. 160 с.
6. Куземська Г. Нездоланна Україна: Хроніка нищення української Церкви, мови, культури, народ. Київ : Фенікс, 2014. 132 с.
7. Овсійчук В. Українське малярство X-XVIII століть: проблеми кольору. Інститут народознавства НАН України. Львів : [б.в.], 1996. 479 с.
8. Ольховський А. Нарис історії української музики. Київ : Музична Україна, 2003. 512 с.
9. Покальчук Ю. Традиції Гоголя і «магічний реалізм». *Вітчизна*. 1984. № 4. С. 187–192.

10. Росія – Україна: зради, союзи, війни / відп. ред. М. Литвин. Львів : «Астон», 2022. 798 с.

11. Сушко Р. Хроніка нищення української мови. Київ : Центр учбової літератури, 2022. 92 с.

ЧЕРЕВКО Наталія Олександрівна,
доцент кафедри публічного управління,
права та гуманітарних наук
Херсонського державного аграрно-
економічного університету, кандидат
наук з державного управління

ПРАВО НА ПРАЦЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ЯК ЕЛЕМЕНТ УКРАЇНЬСЬКОЇ ПРАВОВОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Конституція України закріплює право кожного на працю як одне з фундаментальних соціально-економічних прав, що передбачає можливість заробляти собі на життя працюю, яку особа вільно обирає або на яку добровільно погоджується. Це право тісно пов'язане з принципом людської гідності, свободою особистості та соціальною спрямованістю держави [1]. Водночас конституційна модель права на працю допускає можливість його обмеження за умов запровадження особливих правових режимів, зокрема воєнного стану, за умови дотримання критеріїв законності, необхідності та пропорційності.

Запровадження воєнного стану обумовило формування спеціального нормативного масиву, спрямованого на адаптацію трудових відносин до умов збройного конфлікту. Законодавець, реагуючи на виклики воєнного часу, передбачив спрощення процедур укладення та припинення трудових договорів, можливість односторонньої зміни істотних умов праці, запровадження гнучких режимів робочого часу, а також інститут призупинення трудових відносин [2]. Такі механізми мають на меті забезпечити безперервність виробничих процесів, збереження зайнятості та функціонування економіки в умовах надзвичайної ситуації.

Правове регулювання права на працю в умовах воєнного стану характеризується зміщенням акценту з класичної охоронної функції трудового права на адаптивну та стабілізаційну. Водночас це не означає відмову від базових трудових гарантій. Навпаки, особливий правовий режим вимагає чіткого визначення меж допустимого втручання держави у сферу трудових прав з метою недопущення їх фактичної нівелювання [3]. Ключовим положенням є тимчасовий характер спеціальних заходів у сфері трудових